

УДК 336.1/.5:338.24:355.01(477)

Онишко О. В.,

onyshko\_ov@ukr.net, ORCID ID: 0000-0001-6286-0856,

к.ю.н., доц., докторант кафедри публічних фінансів, Державний податковий університет, м. Ірпінь

## РЕГУЛЯТОРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ОБМЕЖЕНЬ ВОЄННОГО ЧАСУ ТА ПОДАЛЬШОГО ВІДНОВЛЕННЯ

**Анотація.** У статті проаналізовано стан середовища функціонування фінансових відносин, сформованого під впливом воєнних дій та державних обмежень. Наголошено, що адекватна оцінка саме стану функціонування фінансових відносин має визначальне значення для прийняття зважених управлінських рішень та проведення необхідних заходів щодо забезпечення і повоєнного відновлення, і подальшого розвитку фінансового сектора. Обґрунтовано, що багатоваріантність поняття “розвиток” визначає можливість його забезпечення в ході здійснення процесів адаптації, модифікації, модернізації та трансформації, однак саме їх єдність розкриває його реальні сутність, цілісність та результативність. Запропоновано, розглядаючи можливий хід післявоєнних відновлення та розвитку, вважати, що Україна вступає у своєрідний перехідний період. Перед нею постають виклики виявлення невикористаних резервів та негативних проявів, особливо тих, що пов’язані не лише з військовими діями, та їх несумісності зі стратегічними планами з урахуванням отриманого за роки війни досвіду. Окрему увагу приділено детермінації ефективності екстремальних регуляторних обмежень – валютного контролю, фіскальної рестрикції та мобілізаційних механізмів – як тимчасових інструментів підтримання макрофінансової стабільності. Доведено, що перехід від адаптивної поведінки суб’єктів господарювання до стратегічного розвитку потребує конвергенції монетарної та фіскальної політик у напрямі стимулювання інвестиційного попиту та фінансової інклюзії. Аргументовано, що інституційна стійкість фінансової системи в умовах відновлення залежатиме від спроможності держави трансформувати жорсткі обмеження воєнного часу в гнучкі цифровізовані механізми регулювання, що здатні мінімізувати мінізацію капіталу та сприяти відновленню довіри до національних фінансових інститутів. Доведено необхідність справжнього, системно організованого регулювання, в основі якого – послідовність та чітка спрямованість рішень, які приймаються щодо фінансової та економічної політики. Важливі корекція насамперед змісту подальших реформ, максимальна й оперативна адаптація держави та бізнесу стосовно визначених змін, створення нових ефективних механізмів, здатних модифікувати, модернізувати й трансформувати фінансово-економічні відносини, забезпечивши в їх єдності поступ на новий, якісний рівень розвитку та результативності.

**Ключові слова:** середовище, фінансові відносини, оцінка, воєнні дії, державні обмеження, функціонування, регулювання, адаптація, розвиток, поведінка, перехідний період.

Onyshko O. V.,

onyshko\_ov@ukr.net, ORCID ID: 0000-0001-6286-0856,

Ph.D, Associate Professor, Doctoral Candidate at the Department of Public Finance, State Tax University, Irpin

## THE REGULATORY ENVIRONMENT FOR THE FUNCTIONING OF FINANCIAL RELATIONS AMIDST WARTIME RESTRICTIONS AND SUBSEQUENT RECOVERY

**Abstract.** This article analyzes the state of the operating environment for financial relations as shaped by the impact of military actions and government restrictions. It emphasizes that an adequate assessment of the very functioning of financial relations is crucial for making balanced management decisions and implementing the necessary measures to ensure both post-war recovery and the subsequent development of the financial sector. It is substantiated that the multivariability of the concept of “development” suggests the possibility of achieving it through processes of adaptation, modification, modernization, and transformation. However, it is the unity of these processes that reveals development's true essence, integrity, and effectiveness. Considering the possible course of post-war recovery and development, it is suggested that Ukraine is entering a unique transitional period. It faces the challenges of identifying



*both unused reserves and negative manifestations – especially those not solely connected with military actions – and their incompatibility with strategic plans, while incorporating the experience gained during the war years. Particular attention is devoted to determining the effectiveness of extreme regulatory restrictions – such as currency control, fiscal coercion, and mobilization mechanisms – as temporary instruments for maintaining macro-financial stability. It is substantiated that the transition from the adaptive behavior of economic entities to strategic development requires the convergence of monetary and fiscal policies aimed at stimulating investment demand and financial inclusion. It is argued that the institutional resilience of the financial system during the recovery period will depend on the state's capacity to transform rigid wartime restrictions into flexible, digitalized regulatory mechanisms capable of minimizing the shadow economy and fostering the restoration of trust in national financial institutions. The necessity of genuine, systemically organized regulation is proven, based on the consistency and clear focus of decisions made regarding financial and economic policy. Essential steps involve, first and foremost, correcting the substance of further reforms, ensuring the maximum and prompt adaptation of the state and businesses to the defined changes, and creating new effective mechanisms. These mechanisms must be capable of modifying, modernizing, and transforming financial and economic relations, thus ensuring in their unity a progression to a new, qualitative level of development and performance.*

**Key words:** environment, financial relations, assessment, military actions, government restrictions, functioning, regulation, adaptation, development, behavior, transitional period.

**JEL Classification:** E62, G18, H12, P11

**DOI:** <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2026-85-10>

**Постановка проблеми.** Проблематика функціонування системи фінансових відносин у наукових дослідженнях посідає особливе місце. Завдяки різноманітним фінансовим інструментам, таким як кредити, страхування, інвестиції, лізинг та іншим, фінансовий сектор підтримує стабільність економіки, сприяє її зростанню та розвитку інфраструктури. Учасники фінансових відносин забезпечують ефективний розподіл капіталу, мобілізацію заощаджень, зниження фінансових ризиків і підвищення конкурентоспроможності національних економік через активне залучення інвестицій.

У періоди виникнення та прогресування фінансових дисбалансів, загрозливих для фінансової системи в цілому та їх негативного ефекту для економічного зростання, актуальність зазначеної проблематики особливо зростає. Такий стан речей пояснюється тим, що саме адекватна оцінка стану функціонування фінансових відносин є першою сходинкою для прийняття відповідних управлінських рішень та проведення необхідних заходів щодо фінансового та всього державного господарства. Це очевидно та не потребує доведення. Можна лише додати, що підтвердження такої тези достатньо чітко простежується через використання в ході дослідження такого засобу, як онтологічний аналіз понятійного апарату. Стверджується, що застосування онтологічних моделей у ході пізнання тих чи інших системних явищ чи відносин сприяє їх оптимізації та ефективності [1, с. 196].

Практика свідчить, що в процесі аналізу фінансових відносин вживається ціла низка понять, серед яких: адаптація, модифікація, модернізація, трансформація тощо, кожне з яких володіє власною сутністю та покликане вирішувати певні завдання, на чому детальніше ми зупинимося в подальшому. Разом з тим, у контексті оцінювання загального процесу розвитку фінансових відносин перелічені дії можна розглядати також в якості окремих

складових розвитку, зважаючи на його багатоваріантну сутність. Проте в будь-якому випадку забезпечення ефективності розвитку та власне й здійснення відповідних дій потребують насамперед реальної оцінки середовища, в якому функціонують фінансові відносини. Це вихідна умова та гарантії їх успішності. Цим підкреслюється актуальність постійних моніторингу й оцінки середовища функціонування фінансових відносин, їх перетворення в головну складову наукових і практичних пошуків для формування й ефективності державної фінансової політики, що пояснює важливість проведення відповідних досліджень.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Проблематика стійкого функціонування вітчизняної економіки та держави загалом, у забезпеченні яких особливе місце посідають фінансові відносини, завжди є предметом підвищеної уваги науковців і практиків різних галузей і сфер. Однак динамічне ускладнення економічної реальності під впливом зовнішніх і внутрішніх, об'єктивних і суб'єктивних чинників і факторів зумовлює те, що результати багаточисельних досліджень у більшості своїх складових не набувають однозначного характеру. Саме тому дослідниками традиційно наголошується на неминучості й невідворотності подальших перетворень для більш суттєвих змін, спрямованих на вирішення конкретних завдань, що й формує відповідне середовище пошуків.

У контексті теми нашого дослідження особливої уваги заслуговують ряд фундаментальних праць, серед яких: “Держава. Фіск. Великий бізнес” [2], присвячена практиці та перспективам формування фіскального простору; “Боргова стійкість державних фінансів” [3], де розкривається стійкість державних фінансів крізь призму боргових зобов'язань. Це також колективна монографія “Фінансовий простір України в умовах глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій” [4], в якій

розкриваються зміни у системі фінансових відносин під впливом розвитку нової реальності та практичні рекомендації, спрямовані на зміцнення фінансового потенціалу. Безперечною є вагомість монографії Ферг'юнсона Ніла "Глобальний занепад. Як помирають інститути та економіки" [5], де проаналізовано причини стагнації та її наслідки для провідних західних країн, висновки якої вкрай актуальні для сучасної України.

Важливими є також чисельні праці вітчизняних науковців, зокрема М. Житаря, де розкривається вплив макрофінансових дисбалансів на фінансову безпеку України [6], Н. Давиденко та М. Сидоренка, де розглядаються проблеми забезпечення прозорості бюджетних операцій [7]. Серед зарубіжних науковців звертають увагу публікації [8], [9], [10], присвячені вкрай актуальній проблемі децентралізованих фінансів як революційної парадигми фінансової системи, що ґрунтується на інноваційних технологіях та одночасно розкриває тенденції деглобалізації, які набирають обертів у сучасному світі.

У той же час сучасні реалії, викликані впливом війни та воєнного часу, актуалізують пошук нових форм функціонування фінансових відносин, які б забезпечували вирішення складних проблем у взаємовідносинах їх учасників, диктуючи низку державних обмежень. Однак поза межами такого пошуку не можуть залишатися проблеми їх певної оптимізації з огляду на потреби подальшого відновлення країни. Це ставить завдання не простої аналітичної констатації спровокованих війною змін, але й визначення їх наслідкових зв'язків як важливого елементу критичної оцінки тактичних і стратегічних підходів подальшого руху фінансових відносин для вирішення нових пріоритетних завдань.

Щоб підкреслити важливість такого підходу, можна згадати положення Декларації, прийнятої свого часу "Групою двадцяти" для протидії світовій фінансовій кризі, в якій було наголошено, що саме "...непослідовна й недостатньо скоординована макроекономічна політика й неадекватні структурні реформи привели до нестабільних глобальних макроекономічних результатів" [11]. Тобто загальна методологія створення регулятивного середовища не повинна формуватися без урахування поряд із кінцевими тактичними також стратегічних цілей, які не обмежуються потребами відбудови. У зв'язку з цим постає необхідність детальніше розглянути фінансові відносини крізь призму категорії функціонування для об'єктивної оцінки сформованого регуляторного середовища з позиції забезпечення як безпечності функціонування, так і передбачуваності фінансової стабільності в майбутньому.

**Постановка завдання.** Мета даної статті – узагальнення та оцінювання прийнятих державних обмежень як інструменту протистояння існуючим загрозам та одночасно відповідності умовам подальшого розвитку фінансових відносин для забезпечення фінансової стабільності.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Проблема розвитку – "процесу росту, руху,

поступу" [12, с. 213] як одна з центральних проблем економічної політики, спрямованої на економічне зростання і добробут, вкрай багатогранна, що вже зазначалося вище. Вона надзвичайно складна для її реального втілення, а тому для його досягнення важливі певні поштовхи, в якості яких можна розглядати низку процесів, що створюють необхідні передумови й фактори розвитку. Серед них: адаптація, що передбачає пристосування до оточення; модифікація як певна видозміна при збереженні сутності; модернізація, що в загальному розумінні означає оновлення; трансформація, що реалізує процеси перетворень, видозмін, появу нових істотних властивостей, видів, форм. На наш погляд, здійснення одного з цих процесів здатне охарактеризувати окремі аспекти процесу розвитку, в той час за їх об'єднання, реалізації всієї сукупності представляє розвиток як цілісність, здатну забезпечити саме поступ й очікувану результативність.

У той же час незалежно від обраного варіанта, найбільший ефект визначається адекватністю першої сходинки – оцінювання стану функціонування у певний конкретний період, з якої повинні та беруть початок подальші заходи. Загалом термін "функціонування" в його загальному розумінні визначений як діяльність, робота або перебування в стані активності. Це виконання своїх функцій, існування в дії. Тлумачення цього терміна в Новому тлумачному словнику української мови відсутнє, а в словнику іншомовних слів – представлено як система заходів, правил, запроваджуваних для досягнення певної мети. Функціонувати означає виконувати свої функції, бути в дії, діяти, працювати.

Звертаючись до функціонування будь-якого учасника фінансових відносин, можна зазначити, що цей складний процес об'єднує нормативно-правове регулювання, конкурентне середовище, механізми управління ризиками, інновації та технологічний розвиток, захист прав таких учасників тощо, які можна об'єднати терміном "регулятивне середовище". Кожен із цих аспектів надзвичайно важливий для забезпечення ефективного функціонування, а в підсумку – для формування стійкої фінансової системи, визначення слабких місць та потенційних загроз, а також виявлення можливостей вдосконалення, оптимізації процесів управління фінансовими потоками [13, с. 276-278]. Тобто сутність функціонування фінансових відносин полягає в організації складної системи взаємних відносин, що забезпечує обмін фінансовими активами між численними суб'єктами. Правила гри для всіх учасників таких відносин визначає наявність відповідного регуляторного середовища, що становить базову основу як поточного функціонування, так і фундамент подальшого розвитку цих відносин. Відштовхуючись від цих положень, проаналізуємо деякі особливості функціонування фінансових відносин у регуляторному середовищі, сформованому в 2022-2024 рр. в умовах повномасштабного вторгнення росії.

Природно, що, на відміну від економічної політики, яка базується на ринкових механізмах, у зазначених умовах економічна політика та методи

регулювання, загальні принципи й конкретні механізми результативних дій є більш індивідуальними або взагалі не мали аналогів. Завдання полягало в запровадженні регуляторних обмежень, які б запобігали паніці та забезпечували стабільну роботу фінансової системи.

Зокрема, актуалізувалися проблеми щодо не звичайного заохочування нових інвестицій, а запобігання відтоку капіталу з України. Тому вкрай важливим стало застосування НБУ жорстких валютних обмежень для захисту макрофінансової стабільності. Це знайшло своє втілення у: 1) фіксації офіційного курсу гривні до долара, що дозволило стримати обвальну девальвацію і стабілізувати очікування; 2) запровадженні контролю за рухом капіталу через обмеження транскордонних переказів валюти, що були дозволені лише для визначених цілей; 3) фактично забороненому виведенні капіталу за кордон, зокрема репатріації інвестиційних доходів; 4) встановленні вимоги вчасного зарахування експортної виручки, порушення чого каралося значними штрафами; 5) скороченні до мінімуму можливості спекулятивних операцій із валютою через введення ліміту на зняття готівки та строку використання купленої валюти [14].

Особлива увага торкнулася захисту і наповнення бюджетних доходів прямими та опосередкованими методами [15]. З одного боку, з 01.07.22 р. було відновлено сплату імпорتنих податків та мит, скасованих раніше для підтримки поставань. Було підвищено частку податків, зокрема через військовий збір (з 1,5% до 3%, а згодом до 5% від доходів фізичних осіб). Разом із податком на доходи фізичних осіб (18%) це підняло сумарне податкове навантаження на зарплату до 23%. Проте, з іншого боку, були надані податкові послаблення для бізнесу. Так, у 2022-2023 рр. запроваджено спеціальний спрощений режим оподаткування: добровільний податок із обороту (2%) замість сплати ПДВ та податку на прибутки. Ця пільгова ставка дозволила малим і середнім підприємствам зменшити податковий тягар під час бойових дій та зберегти податкову базу в подальшому. Окрім того, для малого бізнесу-«спрощенців» ввели додатковий 1% «воєнного» податку з обороту як внесок на оборону. Всі інші ключові податки (ПДВ – 20%, податок на прибутки – 18%, ЄСВ – 22% тощо) загалом, хоча й залишилися чинними, проте держава дозволила відстрочку їх сплати для підприємств у зоні бойових дій і тимчасово скасувала податкові перевірки.

Для збереження реального сектора державою була запущена програма підтримки релокації, в ході якої уряд компенсував витрати на перевезення обладнання, надавав приміщення на Заході країни, пільгові кредити тощо [16, с. 4-6], що сприяло відносному відновленню промисловості у безпечніших районах.

Відбулися ряд державних регуляцій також в інших сферах діяльності [17], що суттєво впливали на поведінку господарюючих суб'єктів економіки та на пов'язані з цим стратегічні й операційні фінансові відносини. Спільною ключовою рисою поведінки юридичних осіб (компаній) і фізичних

осіб (громадян і підприємців) стало пристосування до сформованого середовища з відмінностями використання для цієї мети певних механізмів. Це зумовлено різноманітністю прийнятих регуляторами заходів в умовах воєнного стану. Останні торкалися врахування бар'єрів, які виникли, та відповідного введення низки регуляторних обмежень: валютних, логістичних, трудового законодавства, контролю за цінами на соціальні товари, діяльності експортерів та імпортерів тощо, які в своїй сукупності суттєво вплинули на рішення і поведінку бізнесу та населення загалом.

Для частини населення таким рішенням стала міграція, а для частини бізнесу – робота «в сірій зоні». Відразу зазначимо: це ті проблеми, що є вкрай критичними для їх розв'язання у післявоєнний період відновлення для забезпечення подальшого стабільного розвитку. Інша частина населення та бізнесу виборювали можливість існувати й працювати, поступово адаптуючись, вишукуючи легальні способи мінімізації існуючих ризиків.

Не продовжуючи деталізацію змісту введених регуляцій, більш важливим постає визначення їх загальної спрямованості з позиції результативності як для досягнення передбачуваних цілей, так і доцільності подальшого використання в умовах втілення нових завдань відновлення й подальшого поступу.

Щодо загальної оцінки очевидно, що спільними зусиллями держави, бізнесу, всього населення, а також фінансової підтримки партнерів вдалося зберегти державу та утримати макрофінансову стабільність. Намагання уряду знайти баланс між збільшенням бюджетних доходів та стимулюванням бізнес-активності фактично відповідає фундаментальним принципам податкової політики та заслуговує на подальше застосування. Подібним чином слід оцінити й регулятивні заходи щодо мінімізації простору для відтоку капіталу при заохоченні нових інвестицій.

Необхідність створення нової моделі засвідчила й політика впливу на заощадження населення. Виникла природна з початку війни реакція населення на конвертацію заощаджень у готівку та доларизацію збережень, що набули масового характеру; завдяки фіксації курсу, обмежень при обміні валют у банках це сприяло відносній стабільності національної валюти, що поступово відновлювало довіру до неї. Високі відсоткові ставки, запропоновані банками вкладникам за облікової ставки НБУ 25% річних, сприяли поступовому формуванню зваженої поведінки населення у сфері заощаджень. Це вкотре свідчить про важливість узгоджених рішень у політиці регулювання доходів та поведінки населення щодо заощаджень як одного з ключових джерел подальшого поступу соціально-економічного розвитку. Ще більшу значущість засвідчив тренд на підвищення фінансової грамотності населення та опанування цифровим інструментарієм як основи такого поступу.

У той же час збільшення гнучкості ринку праці, що забезпечувалося заходами посилення навантаження на найманих працівників і скороченням

трудова прав, механізмами загальної мобілізації, очевидно, не сприятиме вирішенню посталих проблем втрати трудового потенціалу країни. Індикатором такого вирішення покликане стати створення бізнесом, за відповідної уваги та контролю держави, нових робочих місць. Зокрема, мова йде про створення державою відповідних стимулів, активізації програм підвищення кваліфікації, перенавчання, ліквідації кадрового голоду в окремих галузях на основі чіткого моніторингу такої потреби та наукової розробки принципово нових підходів і механізмів.

Перегляду потребуватимуть ряд валютних обмежень НБУ, які мали неоднозначний ефект, зокрема, й для експортного сектора. Тому до позитивів варто віднести вже у 2023-2025 рр. певну лібералізацію НБУ ряду правил, що дозволило провести окремі операції (зокрема, форвардні контракти для хеджування валютних ризиків та інвестиційні перекази за кордон у межах накопичених на рахунках коштів). Щодо бізнесу, залежного від імпортного сектора, який на початку війни опинився у вкрай скрутному становищі, то можна стверджувати: шляхом зменшення обсягів, переходу в онлайн, застосування більш гнучких підходів до закупівель було забезпечено поступовий процес зростання вже в 2023 р.

Слід повністю погодитися з висновками фахівців, які зазначають у своїх аналітичних статтях те, що регуляторні та державні обмеження воєнного часу в Україні після 2022 року, а саме: валютний контроль, обмеження торгівлі, мобілізація ресурсів і жорстка фіскальна політика, – були необхідним інструментом виживання економіки під час війни; вони дозволили утримати фінансову систему від колапсу та забезпечити армію всім необхідним [18, с. 8-9].

**Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі.** Оцінюючи сформоване у воєнний період регуляторне середовище функціонування фінансово-економічних відносин із позиції їх подальшого руху, на наш погляд, доцільно провести певну паралель із перехідним станом України в період її переходу до ринкової економіки. Можна припустити, що після завершення воєнного часу Україна також вступає у своєрідний перехідний період. Перед нею постають нові виклики, і їх вирішення суттєво залежить від адекватної оцінки стану функціонування у воєнний період, виявлення невикористаних резервів та негативних проявів, особливо тих, що пов'язані не лише з військовими діями та їх несумісності зі стратегічними планами з урахуванням отриманого за роки війни досвіду.

Необхідне справжнє, системно організоване регулювання, в основі якого – послідовність та чітка спрямованість рішень, які приймаються щодо фінансової та економічної політики. Надійною опорою економічного зростання має стати фінансовий сектор, забезпечуючи фінансування реформ, підтримку бізнесу, стабільність грошового обігу та фінансову інтеграцію України у глобальну економічну систему. Реалізація такого завдання полягає у корекції насамперед змісту подальших реформ та в

подальших максимальній і оперативній адаптації держави та бізнесу до визначених змін, створенні нових ефективних механізмів, здатних модифікувати, модернізувати й трансформувати фінансово-економічні відносини, забезпечивши в їх єдності поступ на новий, якісний рівень розвитку та результативності.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Антоненко В. М., Рогушина Ю. В., Сьомка Н. К. Онтологічний аналіз як засіб створення спільного інформаційного простору для підтримки управління процесами оподаткування. *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право)*. 2014. № 1 (64). С. 195-204.
2. Держава. Фіск. Великий бізнес : монографія / за ред. В. Федосова, А. Крисоватого, В. Опаріна ; наук. кер. В. Федосов. Київ : КНЕУ, 2025. 749 с.
3. Боргова стійкість державних фінансів : монографія / за ред. Т. І. Єфименко, С. А. Єрохіна, Т. П. Богдан. Київ : ДННУ "Акад. фін. управління", 2014. 712 с. URL: [https://afu.kyiv.ua/wp-content/uploads/2023/06/01-53\\_bsd.pdf](https://afu.kyiv.ua/wp-content/uploads/2023/06/01-53_bsd.pdf).
4. Фінансовий простір України в умовах глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій : монографія / за наук. ред. С. В. Онишко. Ірпінь : Державний податковий університет, 2023. 686 с. URL: <https://ir.dpu.edu.ua/items/a01d46e8-0269-4b3b-a931-c8913a4e9c6a>.
5. Фергюсон Н. Глобальний занепад. Як помирають інститути та економіки / пер. з англ. К. Діса. 3-тє вид. Київ : Наш формат, 2022. 144 с.
6. Житар М. Вплив макрофінансових дисбалансів на фінансову безпеку держави: інструменти оцінки та стратегії мінімізації ризиків. *Економіка та суспільство*. 2025. № 71. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-15>.
7. Давиденко Н. М., Сидоренко Д. О. Прозорість бюджетних операцій в Україні та її забезпечення в умовах війни. *Фінанси України*. 2025. № 3. С. 92-110. URL: <https://doi.org/10.33763/finukr2025.03.092>.
8. Deloitte and Docusign Research Uncover Costly Problems in the Agreement Process. *Docusign*. Updated Nov 17, 2025. URL: <https://www.docusign.com/blog/deloitteresearch-costly-problems-agreement-process>.
9. Decentralized Finance (DeFi) Adoption: A Market Research. *Antiers*. 2023. URL: <https://www.antiersolutions.com/decentralized-finance-adoption2023/>.
10. Global Financial Inclusion Practices: Case Studies from China, India and the USA. WHITE PAPER. World Economic Forum. October 2024. 22 p. URL: [https://www3.weforum.org/docs/WEF\\_Financial\\_Inclusion\\_Cases\\_2024.pdf](https://www3.weforum.org/docs/WEF_Financial_Inclusion_Cases_2024.pdf).
11. Вітлінський В. В., Пернарівський О. В. Фінансова стійкість як системна характеристика. *Банківська справа*. 2000. № 6. С. 48-51.

12. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. / редкол.: В. В. Яременко та ін. Київ : Аконт, 2008. Т. 2. 926 с.

13. Новіков Н. Б. Поняття та види фінансових послуг: доктринальний та легальний аспекти. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 7. С. 276-278.

14. Офіційні постанови та звіти НБУ (2022-2024). *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/legislation>.

15. Як валютні обмеження впливають на бізнес. Податкова політика під час війни (2022-2023 рр.). *Вокс Україна*. URL: <https://voxukraine.org>.

16. Економіка під час війни. *Центр економічної стратегії*. URL: <https://ces.org.ua/category/research-list/economy-during-the-war/>.

17. Про скасування концепції “критичного імпорту” : Постанова Кабінету Міністрів України від 07.07.2022 № 761. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-2022-%D0%BF>; Про продовження регулювання цін : Постанова Кабінету Міністрів України від 19.06.2023 № 650. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/650-2023-%D0%BF>; Про організацію трудових відносин у воєнний час : Закон України від 15.03.2022 № 2136-IX. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20>.

18. Anders Åslund. Ukraine’s wartime economy is performing surprisingly well. *Atlantic Council*. January 2, 2024. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/tag/ukraine-economy>.

## REFERENCES

1. Antonenko, V. M., Rohushyna, Yu. V. and Somka, N. K. (2014), Ontologichnyi analiz yak zasib stvorennia spilnogo informatsiinoho prostoru dlia pidtrymky upravlinnia protsesamy opodatkuvannia, *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy (ekonomika, pravo)*, № 1 (64), s. 195-204.

2. Derzhava. Fisk. Velykyi biznes : monohrafiia / za red. V. Fedosova, A. Krysovatoho, V. Oparina ; nauk. ker. V. Fedosov (2025), KNEU, Kyiv, 749 s.

3. Borhova stiikist derzhavnykh finansiv : monohrafiia / za red. T. I. Yefymenko, S. A. Yero-khina, T. P. Bohdan (2014), DNNU “Akad. fin. upravlinnia”, Kyiv, 712 s., available at: [https://afu.kyiv.ua/wp-content/uploads/2023/06/01-53\\_bsd.pdf](https://afu.kyiv.ua/wp-content/uploads/2023/06/01-53_bsd.pdf).

4. Finansovyi prostir Ukrainy v umovakh hlobalizatsiinykh i dehlobalizatsiinykh transformatsii : monohrafiia / za nauk. red. S. V. Onyshko (2023), Derzhavnyi podatkovyi universytet, Irpin, 686 s., available at: <https://ir.dpu.edu.ua/items/a01d46e8-0269-4b3b-a931-c8913a4e9c6a>.

5. Ferhiuson N. (2022), Hlobalnyi zanepad. Yak pomuraiut instytuty ta ekonomiky / per. z anhl. K. Dysa. 3-rd ed., Nash format, Kyiv, 144 s.

6. Zhytar M. (2025), Vplyv makrofinansovykh dysbalansiv na finansovu bezpeku derzhavy: instrumenty otsinky ta stratehii minimizatsii

ryzykiv, *Ekonomika ta suspilstvo*, № 71. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-15>.

7. Davydenko, N. M. and Sydorenko, D. O. (2025), Prozorist biudzhetykh operatsii v Ukraini ta yii zabezpechennia v umovakh viiny, *Finansy Ukrainy*, № 3, s. 92-110. <https://doi.org/10.33763/finukr2025.03.092>.

8. Deloitte and Docusign Research Uncovers Costly Problems in the Agreement Process. *Docusign*. Updated Nov 17, 2025, available at: <https://www.docusign.com/blog/deloitteresearch-costly-problems-agreement-process>.

9. Decentralized Finance (DeFi) Adoption: A Market Research. *Antiers*. 2023, available at: <https://www.antiersolutions.com/decentralized-finance-adoption2023/>.

10. Global Financial Inclusion Practices: Case Studies from China, India and the USA. WHITE PAPER. *World Economic Forum*. October 2024. 22 p., available at: [https://www3.weforum.org/docs/WEF\\_Financial\\_Inclusion\\_Cases\\_2024.pdf](https://www3.weforum.org/docs/WEF_Financial_Inclusion_Cases_2024.pdf).

11. Vitlinskyi, V. V. and Pernarivskyi, O. V. (2000), Finansova stiikist yak systemna kharakterystyka, *Bankivska sprava*, № 6, s. 48-51.

12. Novyi tлумachnyi slovnyk ukrainskoi movy : u 3 t. / redkol.: V. V. Yaremenko ta in. (2008), Akonit, Kyiv, t. 2, 926 s.

13. Novikov, N. B. (2020), Poniattia ta vydy finansovykh posluh: doktrynalnyi ta lehalnyi aspekty, *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, № 7, s. 276-278.

14. Ofitsiini postanovy ta zvity NBU (2022-2024). *Natsionalnyi bank Ukrainy*, available at: <https://bank.gov.ua/ua/legislation>.

15. Yak valiutni obmezhenia vplyvaiut na biznes. Podatkova polityka pid chas viiny (2022-2023 rr.). *Voks Ukraina*, available at: <https://voxukraine.org>.

16. Економіка під час війни. *Tsentr ekonomichnoi stratehii*, available at: <https://ces.org.ua/category/research-list/economy-during-the-war/>.

17. Про скасування контseptsii “krytychno-ho importu” : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 07.07.2022 № 761. *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-2022-%D0%BF>; Pro prodovzhennia rehuliuвання tsin : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 19.06.2023 № 650. *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/650-2023-%D0%BF>; Pro orhanizatsiiu trudovykh vidnosyn u voiennyi chas : Zakon Ukrainy vid 15.03.2022 № 2136-IX. *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20>.

18. Anders Åslund (2024), Ukraine’s wartime economy is performing surprisingly well, *Atlantic Council*, January 2, available at: <https://www.atlanticcouncil.org/tag/ukraine-economy>.

Стаття надійшла: 15.01.2026

Стаття прийнята: 18.02.2026

Стаття опублікована: 17.03.2026